

Razotkrivene tajne naših rijeka
MURA • DRAVA • DUNAV • KUPA

Ovaj projekt financira Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

IMPRESSUM

Razotkrivene tajne naših rijeka MURA • DRAVA • DUNAV • KUPA

Nakladnik: Udruga za zaštitu prirode i okoliša Zeleni Osijek

Dizajn: Udruga za zaštitu prirode i okoliša Zeleni Osijek

Urednik i voditelj projekta: Dinko Pešić

Lektura i korektura: Centar edukacije i kreativnog razvoja – CEKRA

Autori fotografija:

Goran Šafarek dipl.ing.

Jasmin Sadiković, mag.biol.oecol.

Dinko Pešić

Marin Topić

Prijelom i priprema: Udruga za zaštitu prirode i okoliša Zeleni Osijek

Tisak: Grafika d.o.o.

Naklada: 600

Autor tekstova:

Goran Šafarek

2017.

Uvod:

Dinko Pešić

ISBN:978-953-58288-1-5

Stručni suradnik:

Jasmin Sadiković, mag.biol.oecol.

CIP: 140809066

"Tiskanje ove fotomonografije financira Europska unija, a sufinancira Ured za udruge Vlade RH. Sadržaj je isključiva odgovornost Udruge za zaštitu prirode i okoliša Zeleni Osijek i ne odražava stajališta Europske unije te Ureda za udruge Vlade RH."

Ovaj projekt financira Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

PRAMOS

SADRŽAJ

Uvod	04
O projektu	07
Mura	08
Drava	20
Dunav	34
Kupa	50

SADRŽAJ

UVOD

Dragi prijatelji rijeka,

pred vama se nalazi monografija rijeka Mure, Drave, Dunava i Kupe koje smo obuhvatili projektom "Transformacija - novi pristup upravljanju zaštićenim i NATURA 2000 područjima". Projekt je proizvod dugogodišnjeg sustavnog rada Zelenog Osijeka, WWF Austria, WWF Adria, Eko Pan-a i ZEO Nobilis-a na zaštiti, promociji i održivom razvoju ovih rijeka.

Ova monografija približit će vam nove, dosad nepoznate činjenice o našim poznatim rijekama, prirodnoj i kulturnoj raznolikosti prostora oko njih, a fotografije će vam dočarati život uz rijeke kroz zanimljive perspektive.

Četiri rijeke predstavljene u ovoj monografiji imale su velik, možda i presudan utjecaj na formiranje udruga koje su se udružile u partnerstvo, upravo kako bi unaprijedile odnos društva prema rijekama i prirodnim resursima, bolje upravljanje, veće sudjelovanje javnosti, suzbijanje korupcije, i u konačnici doprinijele očuvanju ovih jedinstvenih prirodnih resursa za generacije što dolaze.

UVOD

Zaštitarsko-ekološka organizacija Nobilis u neku ruku i duguje svoje postojanje upravo rijeci Muri i Dravi. Još davne 1994. godine skupina entuzijasta i ljubitelja prirode oformila je spomenutu udrugu kako bi se upravo prionulo zaštiti ovih prirodnih bogatstava. Rijeke Mura i Drava najveća su prirodna blaga Međimurske županije zbog čega je i rad udruge u velikom dijelu i nakon svih godina usredotočen i usmjeren zaštiti istih. Gledajući stare fotografije koje su nam ostavili naši djedovi i bake možemo uočiti kako su ovi prostori s pravom nazvani "Europskom Amazonom". Danas, stvari su malo drugačije. Divljinu je zamijenio urbani okoliš, a priče iz nekih davnih i boljih vremena su ostale upravo samo to - priče koje se danas nažalost malo tko sjeća...

Goran Sabol, ZEO Nobilis

Bilo je to 1992., nakon pada Željezne zavjese, kada sam još kao student prvi put posjetio rijeku Dravu na Hrvatsko-Mađarskoj granici. Odmah sam se zaljubio u ovu rijeku te odlučio posvetiti svoj osobni i profesionalni angažman za borbu za očuvanje njene prirode. Nedugo zatim, povezao sam se s organizacijom Euronatur te počeo surađivati na razvoju koncepta Prekograničnog rezervata Mura-Drava-Dunav kao alternativni najavljenom izgradnji hidroelektrana i regulaciji rijeka. Moj osobni cilj je dalje razvijati "Europsku Amazonu" kako nazivamo prekogranični rezervat biosfere Mura-Drava-Dunav kao suvremeni model suživota čovjeka i prirode.

Arno Mohl, WWF Austria

Rijeka Kupa najveća je rijeka koja protječe kroz grad Karlovac i razvoj grada iz vojne utvrde u moderni, trgovački grad u 19. stoljeću direktno je povezan s rijekom Kupom kojom se iz Slavonije prema Jadranu prevozila pšenica i drvo. Pan, udruga za zaštitu okoliša i prirode od svojih početaka bavi se zaštitom rijeke Kupe koja je u zadnje vrijeme pritisnuta planiranim izgradnjama hidroelektrana. Kupa izvire u Gorskom Kotaru, na samo tridesetak kilometara od Jadranskog mora, ali je ipak rijeka crnomorskog slijeva koja svojim tokom prolazi kroz faze brze i planinske rijeke do široke i spore rijeke na svome ušću u Savu kod Siska. Svojim cjelokupnim tokom nastanjuje ju mnogo životinjskih vrsta kojima je stanište te je i to razlog za očuvanje ove najdulje hrvatske rijeke u što prirodnijem obliku.

Ivan Mužar, Eko PAN

Dugo godina sam gradio mentalnu sliku prostranih močvara Kopačkog rita i samog ušća Drave u Dunav koje mi je uvijek predstavljalo neko mitsko i mistično mjesto. Kako su ova područja dugo godina bila nedostupna, mogao sam samo maštati o njima, ali svejedno je ta slika bivala sve jača i poput magnetizma me privlačila. Nakon što sam se pridružio Zelenom Osijeku počeo sam sve češće posjećivati močvare i šume Kopačkog rita, čamcem, kanuom, pješice, biciklom. San je postao java - i nije razočarao. Štoviše, i nakon što sam ga upoznao uzduž i poprijeko i dalje me jednako privlači svojim magnetizmom i mistikom. Ova prostranstva su i dalje neopterećena opsežnim ljudskim djelovanjem, a takva trebaju i ostati jer predstavljaju ogromno prirodno bogatstvo kakvo se još vrlo rijetko može naći na europskom kontinentu.

Dinko Pešić, Zeleni Osijek

NOVI PRISTUP UPRAVLJANJU ZAŠTIĆENIM I NATURA 2000 PODRUČJIMA

O PROJEKTU

PROJEKT "TRANSFORMACIJA - NOVI PRISTUP UPRAVLJANJU ZAŠTIĆENIM I NATURA 2000 PODRUČJIMA"

Glavni cilj projekta je osigurati primjenu najboljih pravnih alata i praksi za povećanje sudjelovanja javnosti, transparentnosti i borbe protiv korupcije u upravljanju i korištenju prirodnih resursa. Projektni partneri su kroz svoj dugogodišnji rad na zaštiti prirode prepoznali problematiku te potencijalna rješenja koja su obuhvaćena projektnim aktivnostima: Intenzivna infrastrukturna ulaganja, klimatske promjene i niska razina transparentnosti kod upravljanja prirodnim resursima dovele su do uništenja mnogih prirodnih staništa i smanjenja biološke raznolikosti u Europi. Iako zaštićena na različitim razinama, ova područja sud pod stalnim pritiskom neodrživih načina korištenja, nelegalnih odlagališta otpada, iskapanja sedimenta, te drugih štetnih radnji. Sudski postupci vezani za protuzakonite radnje u zaštićenim područjima dokaz su ozbiljnosti ovog problema, ali i prisutnosti korupcije.

Projektne aktivnosti stoga su fokusirane na analizu postojeće prakse u dodjeli koncesija, provedbi javnih nabava, transparentnosti u upravljanju zaštićenim prirodnim područjima te izgradnji kapaciteta organizacija civilnog društva. Projekt također uključuje niz seminara i okruglih stolova uz sudjelovanje ključnih dionika upravljača i korisnika zaštićenih prirodnih područja, studijsko putovanje, edukaciju i aktivno uključivanje studenata prava u rješavanju problematike upravljanja i zaštite prirode te sudjelovanja javnosti, osnivanje zelene pravne klinike, izradu fotomonografije Mure, Drave, Dunava i Kupe, te priručnika sa smjernicama i preporukama za kvalitetnije i transparentnije upravljanje zaštićenim prirodnim područjima.

Projekt u partnerstvu provode Udruga za zaštitu prirode i okoliša Zeleni Osijek, Eko PAN, Zaštitarsko-ekološka organizacija Nobilis, WWF Austria i Pravni fakultet u Osijeku, a financira ga Europska unija u sklopu IPA komponente - Pomoć u tranziciji i izgradnja institucija uz sufinanciranje Ureda za udruge Vlade RH.

Dinko Pešić, voditelj projekta

O PROJEKTU

MURA

Iako protječe kroz jednu od najrazvijenijih regija, Mura je sačuvala velik dio svoje prirodnosti jer je, kao i Drava, bila granica prema zemljama Varšavskog pakta i zbog toga pošteđena velikih intervencija čovjeka. Rijeka još obilato meandrira, luksuz koji si mnoge nizinske rijeke više ne mogu priuštiti

MURA

Žabnik

Uz obale Mure su nanizane mrtvice, negdašnji rukavci koje je Mura ostavila za sobom nakon što su je izravnali, ali i što je prirodnim putem sama ostavila za sobom. No, Mura još uvijek prirodnim procesima erodira obale i taloži sprudove. Od starih rukavaca i meandara nastaju mrtvice. Regulacijama one stare i one koje su ostale, itekako su vrijedne.

Jedna je od najzanimljivijih mrtvica u tom dijelu - Žabnik. Gotovo dodiruje Muru, a okružena je poplavnom šumom vrba i topola. To je potpuno novi svijet, ni kopno ni voda. Čaplje, vodomari i ostale ptice ovdje slijeću u lov na žabe i ribe koje se tu mrijeste jer ima mnogo vodene vegetacije, a i struja je slabija. Brojni su i beskralježnjaci.

Lov na žabe

MURA

Dok s jedne strane raste trska, a u pličini mrtvice gacaju čaplje i plove patke, gotovo tik uz močvaru su prve seoske kuće. Čovjek je uz Muru oduvijek prisutan, a vode Mure i bare su uvijek vrvjele ribom. Stoga je Žabnik poznata ribolovna destinacija gdje se nalazi i ribički dom. Tamo ljudi dolaze i radi boravka u prirodi i radi kulturne tradicije. Obnovljen je stari drveni mlin čije kotače Mura okreće, uspomena na stara vremena kada je mnogo takvih vodenica krasilo obale rijeke. Oko mlina, u idiličnom prirodnom ambijentu, uređen je Mlinarov poučni put. Uz šetnju kroz očuvanu prirodu, ovaj poučni put nudi i mnoštvo zanimljivih podataka o prirodnoj i tradicijskoj baštini prostora Značajnog krajobraza rijeke Mure. Tu je i Mlinarska kuća te Labirint ljubavi.

Zanimljivo je da je Žabnik najsjevernija točka Hrvatske

Replika drvene vodenice na Žabniku, rijeka Mura

Mursko Središće

Prvo je naselje i najveće na Muri – Mursko Središće, poznati rudarski grad. Veslajući Murom, veliki cestovni i željeznički most najavljuje izdaleka ne samo grad, već i granični prijelaz prema Sloveniji. Prijelaz je u samom centru grada što ponekad uzrokuje i prometne gužve. To je ujedno i najsjeverniji grad u Hrvatskoj, no osim tih zanimljivih činjenica, grad nudi i život na rijeci.

U svom gornjem toku kroz Međimurje, Mura je urezana u Međimurske gorice, tako da sve do Podturna ima desnu obalu povišenu čak i do 10 metara. Tako su mjesta na njenoj desnoj obali pa tako i Mursko Središće, bila zaštićena od brojnih poplava. Svejedno, u centru grada uređena je obala, a u zadnje vrijeme

uređeno je i šetalište s lučicom i amfiteatrom, čime stanovnici grada aktivno posjećuju njegove obale. U toplim se mjesecima na šetnici održava festival Ljeto na Muri gdje građani mogu uživati u koncertima, izložbama, ribičkim, kulinarskim i drugim natjecanjima...

I prije rekreacije su obale Mure bile privlačne ljudima. Mlinovi su bili važan izvor brašna, a u Murskom Središću se najduže održao mlin u "frgovu" (Ulica Matije Gupca) vlasnika Belšija Fereka. Mlin je radio negdje do sedamdesetih godina ovog stoljeća, a i danas postoji skela koja prevozi na drugu stranu Mure.

MURA

Mura kod Murskog Središća

Križovec

Zanimljiv je prijelaz iz jedne murske terase u drugu između sela Križovca i Peklenice, odnosno na lokalitetu Verk gdje se cijeli zid od sedimenta uzdiže dvadesetak metara iznad niže terase, kao da smo u nekoj planini, a ne u ravnom Međimurju. Mura ondje savladava veliki pad u malom prostoru. Na Verku se nalazi i lijepa polukružna mrtvica, jasan ostatak negdašnjeg meandra. Za visokih voda i danas rijeka posjeti svoje negdašnje korito. Ovakva je mrtvica oaza prirode gdje obiluje riba, vodozemci i gmazovi, ptice, sisavci i cijela svita beskrležnjaka. Taj prirodni mir pronašli su mnogi ribiči i ljubitelji prirode. Točno na suprotnoj obali odvaja se i živi murski rukavac.

U susjednom selu Križovec izrastao je mali Centar za posjetitelje, u sklopu Javne ustanove Međimurska priroda – Javna ustanova za zaštitu prirode. Centar se nalazi u samom centru sela čija je adresa simbolično vezana za prirodu – Trg međimurske prirode 1.

Sutok rijeka Mure i Drave u prošlosti je bilo poprište prave hrvatske "Zlatne groznice" gdje je mnogobrojno lokalno stanovništvo svoj kruh zarađivalo ispiranjem zlata iz korita ovih rijeka.

MURA

Murščak

Većim dijelom toka, obradiva polja i naselja od rijeke Mure odvaja tek uzak zid zelenila: pojas obalnog drveća koji je ponekad tek red drveća, ali i on stvara odijeljenost od ostatka svijeta. Taj osjećaj zavlada pogotovo kada jutarnja magla zamuti krajolik i priguši zvuk. Opisani pojas može biti i mnogo širi, pa raste poplavna šuma topole i vrbe. To je prava džungla, teško prohodna i zarasla.

Od mjesta Domašince nema naselja sve do Mure, a prvenstvo preuzimaju stoljetni hrastovi na Murščaku. Nekad je to bila prava poplavna šuma, međutim danas je od Mure ograđena nasipom i tako joj je poremećeno prirodno plavljenje. Bez obzira na to i sada ondje nalazimo hrast lužnjak, crnu johu i poljski jasen. Da bi ljudi bolje iskorištavali šumu, ali i nadzirali kradljivce drva te odlazili u Mađarsku, probijene su šumske ceste zvane leši. Na sjevernom dijelu Murščaka uvjeti su močvarni. Taj dio, ne bez razloga, nosi naziv Vrbulja jer na ovom močvarnom području rastu mnoge vrste vrba. Zajedno s livadama, travnjacima, čak i oranicama, cijeli Murščak je sklop pun života i velike biološke raznolikosti. Zbog takve je prirodne vrijednosti Murščak vrlo važan dio murskog krajolika. Od 2001. godine Murščak je dobio status zaštićenog krajolika. Tamo je smještena i prva poučna staza u Međimurju. Duljine je 6300 metara i sadrži 12 obilježenih stajališta u kojima se uči o prirodnim, ali i kulturnim znamenitostima kraja.

Murščak je i izletničko odredište, zahvaljujući klupama i uređenom terenu. Najbliže je naselje Domašinec, a do njega vodi makadamska cesta. Ondje postoji i rampa za spuštanje plovila što je pogodno za ulazak u vodu ili odmor za vrijeme veslanja.

Poplavna šuma vrba i topola uz Muru

Veliki Pažut

Neposredno prije ušća Mure i Drave, u trokutu Donje Dubrave, Kotoribe i Legrada, ove dvije rijeke stvaraju nekoliko kilometara očuvane divljine – Posebni ornitološki rezervat Veliki Pažut. On je jedan od zadnjih komadića prirodne i očuvane nizinske rijeke u Europi, a najveću vrijednost čini petnaestak tipova staništa s pripadajućim vrstama pa je stoga i zaštićen. U njemu nema lova, ali ni mnogo ljudi.

Plavetna sjenica u poplavnoj šumi Velikog Pažuta

MURA

Ključ je ove raznolikosti dinamika rijeke Drave i Mure koje neprestano, procesima erozije i taloženja sedimenta, stvaraju nova staništa kao rijetko drugdje. Nastaju goli sprudovi, početna točka prirodnih sukcesija od šibljaka do zrele šume vrba i topola, strme obale, rukavci i mrtvice, kompletna biološka raznolikost poplavne nizine. Ondje raste izuzetna i najbogatija šuma bijele vrbe na cijeloj Dravi, sve do ritova u Baranji. Divljač je vrlo brojna pa je česta slika kako jeleni plivaju preko rijeke. Upravo je ondje ponovno u prirodu pušten dabar koji je prihvatio novi dom i uvelike se raširio, ne samo po Pažutu, već i desecima kilometara dalje. Tamo je i vodomar, bregunica, kulik, dok zimu tamo provode patke i mnoge druge ptice.

Ušće Mure u Dravu

Svaka rijeka je posebna, a pogotovo kada se dvije rijeke spoje u jednu. Takav je slučaj s ušćem Mure u Dravu, kod Legrada. Bistre i zelenkaste vode Drave miješaju se s mutnom Murom oker boje, sve dok se zauvijek ne pomiješaju u jednu, ali pod imenom Drava. U stvari, govorimo o nekoliko ušća. Postojalo je malo ušće prije onog glavnog, a između je bio otok zvani Kečilend. No, prije nekoliko godina, Drava je probila novo ušće nekih kilometar uzvodno od sadašnjeg. Rijeke su jednostavno takve, opiru se ljudskim nastojanjima da ih pojednostave. I Mura, a pogotovo Drava, ondje je vrlo dinamična, stalno erodira obalu, ali istovremeno i taloži sprudove, otvara nove kanale, ulazi u one stare. Čak je i Legrad preselila iz Međimurja u Podravinu davne 1710. godine tako što je probila novi kanal.

Ovo je srce UNESCO-vog rezervata biosfere gdje se spajaju čovjek i priroda.

Upravo na ušću Mure raste glacijalni endem – biljka kebrač. Odmah do kebrača je plaža SIP, jedna od najpoznatijih i najljepših u cijelom rezervatu. Igralište za odbojku, ljuljačke, poučne ploče, uređeni prilaz i parkiralište privlači mnoge. I kad su hladniji dani, obale napuče ribiči čekajući strpljivo na večernji lov bolena u plićacima. Legrađani dva puta godišnje organiziraju tradicionalni prijelaz skelom u Mađarsku, do crkvice Sv. Mihela (Mihalja) na vrhu brda. To je nekada bilo područje Hrvatske na kojemu je puno mještana imalo vinograde na brdu, odmah uz obalu. Legrađani ju i danas vjerno obilaze na Blagdan svete Ane u srpnju i za Svetog Mihela u rujnu, prisjećajući se vremena kada je ovo bila njihova crkva.

Do Halasz Csarde vodi biciklistička staza Drava Route koja povezuje Dravu od Legrada do Pitomače..

MURA

Neposredno prije ušća Mura i Drava teku gotovo paralelno

DRAVA

Drava je jedna od posljednjih očuvanih nizinskih rijeka u Europi. Uz njen tok još nalazimo prostrane sprudove, strme obale, riječne otoke, rukavce, mrtvice i poplavnu šumu vrba i topola. No, bila je predodređena da joj se tok prepriječi destruktivnim hidroelektranama, a preostale obale reguliraju. Na sreću, spašena je, štoviše, zaštićena u nekoliko razina poput regionalnog parka.

DRAVA

Drava u Baranji

Stara Drava – Beli kipi

U svom gornjem i u srednjem toku Drava je vrlo izmijenjena. Izgrađeno je čak 19 hidroelektrana i obuzdana je brojnim regulacijama. Sam ulazak u Hrvatsku obiluje kontrastima.

Granicu čini akumulacija Ormož, a potom joj se tok odvaja u dva pravca. Jedan je gotovo pravocrtni umjetni kanal. Obale su mu betonirane, a voda je hladna i nezanimljiva. Drugi tok je potpuno drukčiji. Iako mu je kanal oteo dobar dio vode, rijeka na prvi pogled očarava. Prvi dojam je takav kao da je otuda prohujala bujica. Obale su gole, šljunkovite, drveće i grmlje je nisko, kržljivo, često slomljeno. Ova je slika odraz nepripitomljene rijeke usred davno izmijenjenog, pitomog krajolika Međimurja i varaždinskog kraja. Koliko god nesređeno izgledale obale Drave, zapravo je to cijenjen i vrlo rijedak europski pejzaž. Rijeka u vrijeme visokih voda svaki put „pomete“ korito te održava šljunak čistim. Osim toga, ona samo svojim nedokučivim zakonima razmjesti šljunak i

preoblikuje svoje lice. Živi svijet je prigrlio takvo stanište, štoviše, u ovim neobičnim uvjetima raste rijetka biljna zajednica bijele i krhke vrbe. Postoje i kolonije bregunica. Neizmjeran je užitak veslati takvom rijekom, opustiti se od vreve modernog života. Struja nije jaka pa se ne treba posebno truditi oko veslanja. Ta Stara Drava može se proći samo čamcem. Moguće je, doduše, tu i tamo izbiti na obalu.

Tako dolazimo do Belih Kipa gdje se nekada masovno kopao šljunak. Tijekom tog perioda ogoljene su obale i uništen krajolik, nastao je gol i opustio mjesečev pejzaž. U doba najvećeg iskapanja ogromni su kamioni svakih nekoliko minuta odavde odvozili šljunak. Danas je priroda dijelom zacijelila rane, a na tom mjestu, već se tradicionalno održava Dravantura – festival prirode i vještina preživljavanja u prirodi.

DRAVA

Nevrijeme na Dravi

Varaždin

Iako se Varaždin toliko ne doživljava kao grad na Dravi, već više kao grad baroka i špancira, nesumnjivo je Drava doprinijela njegovoj povijesti, a danas i sportskim i drugim aktivnostima na rijeci. Drava ne prolazi blizu povijesne jezgre, no moderne zgrade podignute su sasvim blizu rijeke. Drava je danas i uzvodno i nizvodno opterećena hidroelektranama. Uz grad se Stara Drava spaja s derivacijskim kanalom, a iza grada je nova akumulacija gdje je rijeka zabetonirana u plavu pustinju. Spoj je to ravnog kanala i prirodnog toka s mnogo otočića i malih zaljeva

Varaždinci danas pohode Dravu radi ribolova, rekreacije ili sporta. Uz grad je mnogo šetališta, staza, cesta pa je moguće biciklom istražiti mnoge kutke. Varaždin je i mjesto Big Jumpa, masovnog skakanja u vodu s ciljem promoviranja očuvanja rijeka.

Stara Drava u samoj blizini grada načičkana je ribičima i njihovima bajtama. U blizini je i rafting klub čiji članovi redovito obilaze Dravu čamcima.

U sjevernom je dijelu grada, uz samu rijeku, i Dravska park šuma, atraktivno šumsko područje i prirodno izletište još od 19. stoljeća. Krasi ju izuzetna biološka raznolikost s 185 biljnih i 109 životinjskih vrsta. Tijekom 20. stoljeća posađeno je raznovrsno alohtono drveće pa šuma sada dijelom izgleda i kao park. U južnom dijelu Dravske park šume nalazi se skupina bijelih topola koja je posebno zaštićena kao botanički spomenik prirode.

Drava je vrlo popularno ribolovno odredište

DRAVA

Stara Drava (Donja Dubrava)

Izgradnjom hidroelektrane Donja Dubrava uništen je predivan odsječak Drave. Bio je to isprepleteni tok gdje je teklo mnogo rukavaca umjesto glavnog toka, probijajući se kroz naslage šljunka. Danas je preostala Stara Drava gdje teče biološki minimum vode, ali svejedno je zadržala draž i biološko bogatstvo. Iako većina vode teče derivacijskim kanalom, život se održao.

Dokaz su tome brojne ribe, prije svega mrene, klenovi, boleni... Na njih vrebaju vidre. Sitnu ribu u plićaku kao i žabe, love čaplje i crne rode. Ove posljednje su vrlo brojne na Staroj Dravi, a poznato je da trebaju mir i tišinu. Iz visine se na ribice obušavaju i crvenokljune čigre. Obale su prepune odgriženih stabala, djela dabrova. Uz obale su i njihove nastambe od navučenog granja.

U Staru Dravu ulijevaju se i dvije riječice – Plitvica i Bednja. One doprinose izdašnosti vodom, ali i raznolikosti krajolika. Da je Stara Drava živa, svjedoči i njena erozivna snaga kojom još uvijek može usijecati nove kanale, erodirati obalu i taložiti prostrane sprudove, pogotovo ljeti. Te sprudove polagano osvajaju kolonizatorske biljke.

Čovjek je prisutan u tom bogatstvu. Ribiči iskorištavaju mir i tišinu te obilje ribe, dok rekreativci uživaju u sportskim aktivnostima. Kod Svete Marije uređena je plaža za kupanje, što je ljeti pravi spas od

vrućina. Mladići izvode vratolomije skačući s vrba u svježju vodu. Po starom toku vrlo su popularne rafting, kanu i kajak ture. Kombinacija uživanja u prirodi i fizičke aktivnosti na svježem zraku, dobitna su kombinacija tog odsjeka Drave.

Stara Drava kod Donje Dubrave

DRAVA

Šoderica i Botovo

Desetak kilometara nizvodno od ušća Mure u Dravu nalazi se splet otoka, kanala, laguna i strmih obala. Ondje su procesi erozije i taloženja vrlo intenzivni, baš kao i prirodna vrijednost prostora. Kolonizacija sprudova stalni je proces pa na najnovijim sprudovima niču klijanci vrba, topola i drugog bilja. Tamo se godinama nalazila velika kolonija crvenokljunih i vrlo rijetkih malih čigri. Osim toga, mlade podižu i kulici sljepčiči, male prutke, patke i druge ptice. No, još prije petnaestak godina, tamo se vadio šljunak. Od tada je krajolik značajno izmijenjen pa je Drava skrenula tok prema Mađarskoj, što dokazuje da su posljedice ljudskog zadiranja nepredvidljive i često značajne.

Tek malo dalje, na desnoj obali Drave nalazi se jedno od najpoznatijih jezera – Šoderica. Na negdašnjoj dravskoj mrtvici počela su iskapanja šljunka još prije stotinjak godina, a s vremenom je nastalo veliko jezero. Danas je to i velika močvara, ali i kupalište gdje se miješaju patke, labudovi i ljudi. Ribe su također prigrllile mutne dubine pa je Šoderica i raj za ribiče. U hladnim mjesecima jezero postaje zimovalište za brojne ptice močvarice što je idilična slika u snijegu i zaleđenom jezeru s pokojim otvorenim bazenom slobodne vode gdje se tiskaju ptice. Šoderica je stoga dobar primjer suživota čovjeka i prirode.

Mužjak pčelarice snubi ženu ulovljenim leptirom

DRAVA

Prekodravlje

Prekodravlje je značajan dio teritorija Hrvatske na lijevoj obali Drave, između Botova i Novog Virja. Ondje se poplavna nizina širi sa svake strane, između udaljenih nasipa. Rijeka ima dovoljno prostora za svoje procese erozije i stvaranja sprudova. Rukavci se odvajaju od matice i teku paralelno kilometrima uz glavni tok. Oni dovode vodu i život duboko u šumu, stvarajući uvjete za razmnožavanje riba, žaba i mnogih kukaca. Uz rubove su prave močvare s tršćacima i lopočima. Tek u sjeni su poplavne šume vrba i topola gdje rastu i mnoge druge vrste. Ta je gusta vegetacija sklonište za jelene, srne i drugu divljač.

Na južnom dijelu, umjesto vrba i topola, uzdiže se šuma moćnih hrastova – poznata šuma Repaš. U jesen na šest tisuća hektara odjekuje rika jelena, dok u proljeće sve odjekuje od pjeva ptica. I usred te šume ugnijezdila se bara Čambina, dravska mrtvica tipičnog polukružnog oblika. Čaplje, patke i ostale ptice močvarice prigrilile su ovu prirodnu raskoš.

Prekodravlje je nekad bila prostrana poplavna šuma i močvara u koju su ljudi dolazili ljeti na pašu stoke i žirenje svinja u šumama, a živjeli su u ljetnim stanovima. S vremenom su ti stanovi prerasli u stalna naselja, ali je ostao netipični, raštrkani izgled novonastalih sela. To je sada mozaik prirode, šume, polja, voćnjaka i bara.

Takav ambijent kao stvoren je za biciklizam, za male avanture i istraživanja svakog kutka Prekodravlja. Ribiči mogu zastati na Ješkovu gdje je uređen ribolov na dravskoj mrtvici. U šumi Repaš moguć je i lovni turizam.

Jeleni se penju na strmu dravsku obalu

DRAVA

Križnica

Najpoznatija je lokacija na Dravi u Virovitičko-podravskoj županiji, svakako Križnica. To je komadić Hrvatske na lijevoj obali Drave. Pogleda li se karta, vidi se da granica prati negdašnji meandrirajući tok. I dok je Drava u međuvremena „izravnata“ te sada teče južno, granica je ostala u obliku riječnih prstiju. No, Drava je ostala na granici, ali sada kao poznata močvara i rukavac.

Da bi se na Križnicu došlo automobilom, treba se ukrcati na skelu koja će nakon kratkotrajne vožnje prenijeti vozilo na drugu stranu. Biciklisti, motoristi i pješaci imaju na izbor viseći most preko Drave s kojeg se, ujedno pruža pogled na rijeku i okolnu šumu.

Križnica je malo naselje gdje prema zadnjem popisu ima 128 stanovnika, ali samo trećina njih stalno živi u selu. Križnica zbog svoje izoliranosti i potencijala za ribolov postaje značajno turističko odredište. Ribolov na mrtvicama ili na samoj Dravi, u miru i izolaciji u ugodnom ruralnom ambijentu, za mnoge je bijeg od stresa. Može se prespavati u nekoliko objekata kao i uživati u restoranu s ribljim specijalitetima. Uz viseći je most i poznato izletišta gdje se u sjeni drveća može roštiljati, igrati odbojku i, jednostavno se odmarati. Izletišta je uređeno i s klupama. Stoga je Križnica idealna lokacija za bicikliste i veslače, ali i organizirane posjete.

U blizini je uzvodno i rezervat Jelkuš, a nizvodno Širinski otok – oaza ptica i drugih životinja. Uz Jelkuš je i jedna od najvećih

kolonija bregunica, ptica koje se gnijezde u strmim, odronjenim obalama. Odavde nizvodno umjesto šljunčanih, ima sve više pješčanih obala i sprudova. Na žalost, u blizini se je godinama iskapao šljunak direktno iz korita Drave što je dovelo do ukapanja korita i pada razine podzemnih voda.

Noć pada na Dravu

DRAVA

Noskovačka Dubrava

Drava u Slavoniji uvelike je regulirana. Negdašnji meandri sada su odsječeni, a tok izravnat. Poplavna nizina jako je uska, dok polja tiskaju sa svih strana. Razlog je tomu što je Drava ondje plovna rijeka, a i danas je prometnica do Terezinog polja, odnosno Barcsa u susjednoj Mađarskoj.

Ipak, mjestimice ostaju oaze prirode, najčešće otoci ili pošumljeni dijelovi. Jedan od njih je uz Noskovačku Dubravu. Ondje rukavac odjeljuje dio obale i rijeku od ljudi pa tu caruje priroda. To je dovoljno vodomarima, vidrama i ostalim živim bićima.

U sklopu projekta EU Natura 2000, prije dvije godine otvoren je u Noskovačkoj Dubravi Informativno-edukativni centar. Uređen je u starom Ljetnikovcu grofa Draškovića koji je do tada bio u lošem stanju. Funkcionirala je samo jedna prostorija kao učionica OŠ Davora Trstenjaka iz Čačavice. Otvorena je poučna staza koja upoznaje s prirodnim vrijednostima područja. Potom je, malo pomalo, obnovljena cijela građevina uz pomoć ponajviše europskih fondova. Tako je dnevni boravak postao prekrasni „svijet snova“, tu je i „kutak leptira“, uskoro će zaživjeti i interaktivna „ptičja pjevaonica“, kao i „dravske šume vila i vilenjaka“ koja se nalazi u obnovljenim podrumskim prostorijama, „flora“ i „endemi dunavskog sliva“. Tu su i prekrasne sobe s ukupno 34 ležaja. Prostor je idealan i dovoljno komforan za organizirane skupine izletnika, turiste, sve one koji žele osjetiti dašak netaknute prirode, ovdje, nedaleko od rijeke Drave.

Namjera je, prije svega, posjetitelje upoznati s područjem u kojemu se nalaze, a to su rezervat biosfere, regionalni park i od ranije zaštićena skupina stabala te s blizina staništa nacionalne ekološke mreže, odnosno područja Natura 2000. Osim toga, posjetitelje želimo upoznati i s biološkom raznolikošću tog područja. Osim edukacije i organiziranja škole u prirodi, moguće je odsjesti u bilo kojem turističkom objektu kao i pojesti nešto. Time je upotpunjena i turistička uloga, posebice što uz Dravu postoji jako malo turističke infrastrukture.

Vodomar, Noskovačka Dubrava

DRAVA

Drava u Baranji

Na svom sedamdesetom kilometru Drava se odvaja od državne granice, a na lijevoj obali počinje hrvatski dio Baranje. Drava ponovno postaje dinamična rijeka, širi se i opet meandrira, a izolirana je od ljudi širokim pojasom ritske šume. Rukavci se opet otvaraju, tu su iznova bujni otoci. Pješčani sprudovi za vrijeme niskog vodostaja vrlo su prostrani i često gotovo pregrađuju rijeku, ali to nije sve. Osim estetike, pružaju hranilišta i gnjezdišta čapljama, pastircama i kulicima. Još važnije, prostrana poplavna šuma širi se na obje strane, posebice one baranjske. Visoke bijele vrbe strše u visinu, praćene topolama, dok je u podnožju prava džungla. Zaostale mine na lijevoj, baranjskoj obali, dodatno odvrćaju čovjeka. U jesen stoga odjekuje rika jelena i cviljenje čagljeva, što je samo zvučni vrh ledenog brijega cjelokupne biološke raznolikosti.

Ljeti se na Dravi ljudi kupaju, ali se ne mogu uvijek odmarati u hladovini nekih od otoka ili na obali, zbog mnoštva komaraca. Ribe pljuskaju i mame ribiče kojih je sve više. Na nekoliko mjesta nastala su mala vikend naselja gdje se u osami prirode čovjek može opustiti i uživati. Mnogi od njih gotovo se sreću s dabrovima, vidrama i ostalim skrivenim stanovnicima rijeka.

Naselja su podalje kao i poljoprivredne površine. Jedino se Belišće i selo Nard približavaju rijeci. Kroz grad Belišće, osim Drave prolazi i Karašica, a kroz prigradsko naselje teče rijeka Vučica. O značaju Drave za Belišće govore kajakaški i kanuistički klubovi iz kojih je potekao naš najtrofejniji kanuist – Matija Ljubek.

DRAVA

Dravski meandar uzvodno od Osijeka

Osijek

Vikendaško naselje kod Josipovca i sve učestaliji promet čamaca najavljuju da se Drava približava Osijeku, prvom velikom naselju poslije Varaždina. Slavonski barokni grad-tvrđava iz 18. stoljeća, poznatiji kao Tvrđa, danas je središte noćnog života Osijeka; sve blješti s desne obale grada, dok je sadašnje urbano središte smješteno nekoliko stotina metara uzvodno. Nekada je ondje postojao velebni most preko Drave, tzv. Sulejmanov most. Bio je dugačak čak 6 km (do Darde), širok 6 metara kako bi se dvije kočije mogle mirno mimoći. Za razliku od Varaždina, Osijek je gradio život uz rijeku, što se vidi iz privrženosti Osječana Dravi, njenim obalama, šetnicama i lučici. S usidrenih brodova-restorana može se potpuno uživati u rijeci. Sa suprotne strane grada nalaze se bazeni i kupalište Kopika, zooški vrt..., a do njih se može dospjeti pješačkim mostom. Za grad je važna i Zimska luka u samom središtu grada gdje su usidreni mnogi čamci.

Nakon Osijeka, preostaje svega 19 kilometra toka. S lijeve strane nepregledne su močvare divljeg Kopačkog rita, a i s desne su ritske šume koje počinju odmah iza riječne luke Nemetin. U vrijeme proljetnih poplava rijeka je u svom iskonskom izdanju, samo zelenilo i voda iz kojih se odvajaju rukavci koji zalaze i razlijevaju se po okolnim šumama, u neke od šuma doslovce se može čamcem.

Drava je jedna od rijetkih europskih rijeka čiji se izvor, ali i ušće nalazi u zaštićenom području: Izvire u Parku prirode Sexten Dolomites u talijanskoj regiji Tirol na nadmorskoj visini od 1450m, dok svoje posljednje kilometre teče kroz Park prirode Kopački rit, gdje se spaja s Dunavom.

DRAVA

Visok vodostaj Drave u Osijeku

DUNAV

Moćni Dunav vodena je veza Hrvatske sa Srednjom Europom u dužini od čak 137 kilometara rijeke koju dijelimo sa Srbijom. Iako nemamo veličanstvene gradove poput Beča ili Budimpešte, Dunav u Hrvatskoj je u svojem najljepšem i najdivljijem izdanju, sve do ušća u Crno more.

DUNAV

Dunav kroz Baranju

Batina i Zeleni otok

Na ulazu u našu zemlju Dunav je u svom prirodnom zelenom izdanju, okružen obalnim šumama, za niskog vodostaja sa sprudovima u širokoj poplavnoj nizini, dok je sa suprotne strane veliki riječni otok Karapandža. Prvo je naselje na hrvatskoj strani Batina, selo od kojega prema srpskom Bezdanu i dalje prema Bačkoj vodi most izgrađen 1974. godine. Sa spomen područja iz Drugog svjetskog rata, uz impozantni spomenik palim crvenoarmejcima i partizanima pri prelasku Dunava krajem 1944. godine, pruža se lijep pogled na selo i okolnu poplavnu nizinu.

Batina je od Dunava odijeljena jakom obaloutvrdom, bez prirodne vegetacije, ali je pogodno za ulaz ili izlaz čamaca na uređenoj rampi. Puno prisniji doživljaj s prirodnim Dunavom je u vikend

naselju Zeleni otok. Od kopna ga dijeli uzak dunavski rukavac, a kao što ime kaže, sve je zeleno i uz šumu. Vikendice su uz samu obalu kao i unutar otoka. Ovdje se lovi riba, odmara, u hladovini se pije kava ili uživa u ribljem paprikašu. Zbog nižeg položaja odmah uz rijeku, Zeleni otok zna biti ugrožen dunavskim poplavama.

Batina se uzdiže nad rijekom jer se nalazi na kraku Banskog brda. Na plodnom praporu ili lesu dobro uspijevaju vinogradi iz kojih se dobivaju odlična baranjska vina; prapor nije samo hrana lozi već i mjesto za podrum, udubljene na padinama strmaca oblikovanih bujicama (surducima). Najpoznatiji takvi podrumi su kod Zmajevca.

DUNAV

Dunav u Batini

Veslanje Dunavom

Dunav iza Zelenog otoka počinje svoju divlju etapu. Da bi ga se bolje upoznalo, treba se otisnuti čamcem. Navikao na većinu naših rijeka, odmah čovjeka „proguta“ širina Dunava. Vesla se uz desnu, hrvatsku obalu dok se na lijevoj već gube detalji, na udaljenosti od kojih 400 metara. Ali i ondje, na lijevoj obali, gotovo se izgubila granica rijeke i kopna jer se voda prelila u šumu postavši jedan veliki vodeni svijet.

Već od Batine odvaja se zaštitni nasip koji je sve više udaljuje od rijeke. Zato poplavna nizina sve više uzima maha, a Dunav često plavi šumu sve do nasipa. Dodatnu draž daju „dunavci“, rukavci koji se odvajaju od rijeke i vode Dunav duboko u poplavnu nizinu – rit. Najveći je Vemeljski dunavac. Mjestimice je širok više od pedeset metara kao sasvim pristojna mala rijeka. Struja više nije tako brza, šuma nije tako daleko. Preplavljuje osjećaj divljine u samoj intimi Kopačkog rita. S drveta se diže štekavac, bijeli rep najveće ptice grabljivice bliješti na suncu, a znaju pregaziti ili preplivati jeleni i divlje svinje. Takvi mirni kutci savršena su mjesta za mrijest riba kojima trebaju mirni dijelovi s mnogo vodene vegetacije.

Iza zmajevačkog dunavca nalazi se jedan od najljepših pješčanih sprudova – Siga. Fini bjelkasti pijesak više podsjeća na trope nego na panonsku ravnicu. Ovakvi očuvani pješčani sprudovi rijetka su staništa za mnoge pionirske biljke te za ptice poput kulika sljepčića. Ova ptica tek nešto veća od vrapca gnijezdi se na golom pijesku. Nema potrebe za grančicama i perjem koji bi odali položaj izvrsno kamufliranih jaja ili mladunaca.

No, u proljeće i jesen, Dunav toliko nabuja da plavi okolnu šumu neovisno o dunavcima. Njegove poplave održavaju Kopački rit na životu. Ovdje je Dunav u najprirodnijem izdanju, sve tamo do delte u Crnom moru. Razlog je tomu sačuvanost od pogubnih regulacija. Drugi je razlog što je poplavna nizina široka, a nasipi jako daleko od rijeke.

Poplavna šuma uz Dunav

DUNAV

Veliki pješčani otok usred Dunava

Zlatna Greda

Na desnoj obali Dunava iza nasipa, poznata je pustara Zlatna Greda. U prošlosti je brojala nekoliko stotina stanovnika, no danas ovdje živi tek nekoliko ljudi. Bilo je u njoj razvijeno šumarstvo, lovstvo, stočarstvo, a u zadnje vrijeme taj prostor oživljava istoimena "Kuća u prirodi" pa je to danas lijepi spoj divljine i ljudske djelatnosti. Pustara u Zlatnoj gredi osnovana je oko 1870. godine kao dio Beljskog vlastelinstva, na samom rubu šume i možda najtajnovitija od svih. Kao i druge pustare, građena je planski s rasterom ulica, zelenim pojasom, a podijeljena je na stambeni, upravni i proizvodni dio. Dugo je vremena pustara funkcionirala, no krajem je 20. stoljeća počela propadati.

Danas središnje mjesto posjeda zauzima stara, ali obnovljena zgrada. To je nekad bila upravna zgrada cijele pustare, a sada je preuređena u Kuću u prirodi Zlatna Greda koju vodi udruga Zeleni Osijek. Odavno je Zlatna Greda postala odredište škola i ekoloških grupa, a generacije djece odrasle su uz riku jelena, šetnju uz močvarnu i poplavnu šumu. Danas je Zlatna Greda poznato turističko odredište u koje dolaze engleski prinčevi, predsjednici država te je na karti Lonely Planeta i ostalih svjetskih medija.

Kuća u prirodi Zlatna Greda

Princ od Walesa posjetio je Zlatnu Gredu u ožujku 2016.

DUNAV

Ne mora se biti princ da bi se uživalo, kako putopisac piše u magičnom ambijentu naselja zagubljenog u zelenom prostanstvu, skutrena u srcu šume, nalik našoj predodžbi šumskih kućica iz bajki. Tu se može postati i alas na jedno popodne, zaveslati kanuima i drvenim čamcima kroz poplavne šume, kročiti putevima divljači, kroz napuštena prostanstva stare pustare i uz timski rad pronaći sve što je neophodno za spremanje ukusnog podunavskog ručka. Novoizgrađeni adrenalinski park omogućava zabavu u razini krošnja drveća, opirući se gravitaciji u sigurnim rukama stručnog voditelja.

Adrenalinski park u Zlatnoj Gredi

Kopački rit

Možda nema ljepšeg primjera velikih poplavnih područja nego što je Kopački rit između Drave i Dunava. To je jedno od najpoznatijih močvarnih područja u Europi poznato diljem svijeta sa scenama vrba i trske u vodi, prirodnih kanala, krdima jelena i divljih svinja te tisućama ptica za vrijeme migracija i gniježđenja. To je poplavno područje živi dokaz da prirodne, očuvane rijeke i njihove poplave nisu štetne, već predstavljaju izuzetnu prirodnu baštinu.

U Baranji, kad nabujali Dunav ne može primiti isto tako nabujalu Dravu, sva suvišna voda prelijeva se u nizak i plitak Kopački rit – najniži dio Baranje. Voda plavi do tada ionako močvarnu ravnici prošaranu uskim i nešto dubljim kanalima, „fokovima“, širim i plićim kanalima, „žilama“, plitkim starim rukavcima dubokim do dva metra te stalnim jezerima. Nastaje ogromna vodena površina iz koje vire uzvišenja ili „grede“, odnosno ostatci nanosa Drave i Dunava. I kada splasne rijeka, voda se u ritu zadržava još tjednima, prosječno stotinu dana u godini.

U Kopačkom ritu se pojavljuje čak 285 vrsta ptica od kojih oko 140 ondje savija gnijezda. Najbrojnije su čaplje, patke, žličarke, vranci, ćurlini i riječni galebovi. U proljeće i ljeto Kopački rit je veliko gnjezdište. Jesen je, pak doba najveće gužve, kada ptice sele sa sjevera Europe na jug. Sve to pažljivo nadgledaju ptice grabljivice od kojih je najveći orao štekavac. Čak četrdesetak parova gnijezdi se na području Kopačkog rita i uz Dunav.

Kopački rit zaštićen je kao park prirode, a u sastavu parka je strogi zoološki rezervat. Osim očuvanja prirodne i kulturne baštine, jedna od glavnih zadaća parka je razvoj turizma te održivi razvoj. Stoga su moguće ture brodom, manjim čamcima, a posebno je zanimljiv obilazak biciklima nasipom, uz sam rub Kopačkog rita.

Park prirode Kopački rit

DUNAV

Park prirode Kopački rit

Ušće Drave u Dunav

Sutok Dunava i Drave veličanstveno je mjesto. Tamnija i pomalo crvenkasta Drava ulijeva se u mliječno-smeđi Dunav, a njihove vode još neko vrijeme teku odvojeno, dok se malo pomalo ne počnu miješati. Obje su rijeke u svojem divljem izdanju, uz poplavnu šumu s mnogobrojnim barama. Između te dvije rijeke nalazi se i poznati Kopački rit, poplavno carstvo s mnogim životinjama i biljkama.

Na desnoj obali Drave, gotovo na samom ušću, smjestilo se vikend naselje Ušće. Pedesetih godina prošlog stoljeća kada je izvanbrodski motor bio tolika rijetkost da ih se na Dravi i Dunavu moglo izbrojati na prste jedne ruke i kada su se čamci uzvodno od ušća Drave do Osijeka vukli obalom ručno i na vesla te dok je bicikl bio glavno ribičko prijevozno sredstvo, počela je izgradnja vikend naselja Ušće od nultog pa do prvog kilometra Drave. Glavni je

razlog naseljavanja bio ribolov. Otad se počinju ostvarivati ulovi koji su i onda, iako je ribe bilo mnogo više, a ribiča manje, bili nezamislivi na drugim terenima. Dakako, razlog je obilja ribe Kopački rit kao veliko mrjestilište riba.

Gotovo odmah nakon ušća, na desnoj obali Dunava, mnogo je veće i trajnije naselje – Aljmaš. Još izdaleka selom dominira Crkva Gospe od Utočišta kao moderno arhitektonsko zdanje nastalo na mjestu nekadašnje crkve koja je srušena tijekom Domovinskog rata. Aljmaš je poznato marijansko svetište još od 1704. godine pa na blagdan Velike Gospe ovdje hodočasti velik broj vjernika i turista – godišnje i do 100.000. Osim vjerskog turizma, Aljmaš je izvrsna postaja za ulazak ili izlazak čamaca kao i izlete u prirodu.

DUNAV

Naselje na ušću Drave i Dunava

Vukovar

Nema većeg simbola hrvatskog dijela Dunava od Vukovara, grada mučenika. Veliki križ na obalama moćne rijeke podsjeća na ratne strahote, ali danas se grad digao iz pepela. Postaje sve važnije turističko odredište, posebice velikih riječnih kruzera. Godišnje ih dolazi tristotinjak s više od trideset tisuća gostiju. Time je Vukovar postao značajna postaja na dunavskom putu.

Gosti koji se iskrcaju, kao i oni koji su došli s kopna najčešće prvo iskoriste lijepo šetalište uz Dunav i Vuku po kojem je grad i dobio ime. Rijetko gdje se tako lijepo spaja urbanizam i divljina prirode. U samom gradu obnovljeni je barokni centar, Dvorac Eltz, poznati vodotoranj kao simbol obrane grada za vrijeme rata. Već s druge strane grada i rijeke vukovarska je Ada, pjeskoviti otok na Dunavu, omiljeno kupalište Vukovaraca. Vukovarski ribiči uredili su prekrasnu pješčanu plažu. U sjenici pod hladom šume nude se osvježavajuća pića, a na uređenom terenu može se zaigrati i odbojka na pijesku. Prijevoz na Adu osiguran je tijekom ljetnih mjeseci.

Novootvoreni Vučedolski muzej još je jedna atrakcija Dunava kod Vukovara. U njemu se može saznati o nastanku vučedolske kulture, dolasku Indoeuroljana, ondašnjem stočarstvu i zemljoradnji, lovu i ribolovu i općenito životu tadašnjih stanovnika uz Dunav. Arheološki lokalitet Vučedol jedan je od najznačajnijih

arheoloških lokaliteta u Europi i iz vremena eneolitika, u trećem tisućljeću prije Krista.

Treba stoga provjeriti da izreka „Tko se napije Vuke i najede štuke, zauvijek ostaje ili se vraća u Vukovar“, ima istine.

Velika rijeka muškog imena, i jedna od rijetkih uopće u, inače većinski ženskoj toponimiji rijeka - Dunav, u Hrvatsku ulazi na sredini svog 2860 km dugog puta kroz europski kontinent. Dunav spaja 10 država, dok njegov sliv obuhvaća čak 19 država, što ga čini najinternacionalnijom rijekom na svijetu. Od svih dunavskih zemalja, Hrvatska je jedina koja je ujedno i mediteranska.

DUNAV

Visoke praporne obale kod Vukovara

Ilok

Zadnja je postaja na hrvatskom Dunavu, prije nego on zauvijek napusti Hrvatsku, Ilok. Dunav ovdje pomalo zalazi među brda i obronke Fruške gore. Ilok je idiličan gradić nastao na obali rijeke, uz manja naselja, a osim samog gradića Iloka obuhvaća i naselja Bapsku, Šarengrad, Radoš i Mohovo.

Prije državne granice nalazi se rampa za ulaz čamaca, a ondje je i Hotel Dunav. Dodatna atraktivnost je posebno uređena ljetna terasa uz sam Dunav i pristanište te uređena plaža za kupaće. Restoran s ribljim specijalitetima i Hotel samo produbljuju doživljaj te rijeke. U samom gradu je i Dunavac, dunavski rukavac koji u urbani ambijent dovodi močvaru s pticama, vodozemcima, ribama i ostalim živim bićima.

Ilokom dominira srednjovjekovna jezgra kojom se ulazi u prošlost naselja, ponajviše zidine iz 15. stoljeća, Dvorac Odescalchi, Crkva sv. Ivana Kapistrana i turski spomenici iz doba Sulejmana Veličanstvenog. Ilok je možda najpoznatiji po svojem vinu i vinogradima. Vinova loza se nalazi na blagim brežuljcima Fruške gore. Vinogradi se sade još od Ilira i rimskog doba, a do danas vinogradarstvo i vinarstvo jedna su od glavnih gospodarskih grana toga kraja. Iločko vinogorje daje više kvalitetnih vina. Iločki traminac poznat je u cijelom svijetu i dio je vinoteke engleskog dvora, a tu su i graševina, pinot bijeli, rajnski rizling, chardonnay, frankovka i dr.

DUNAV

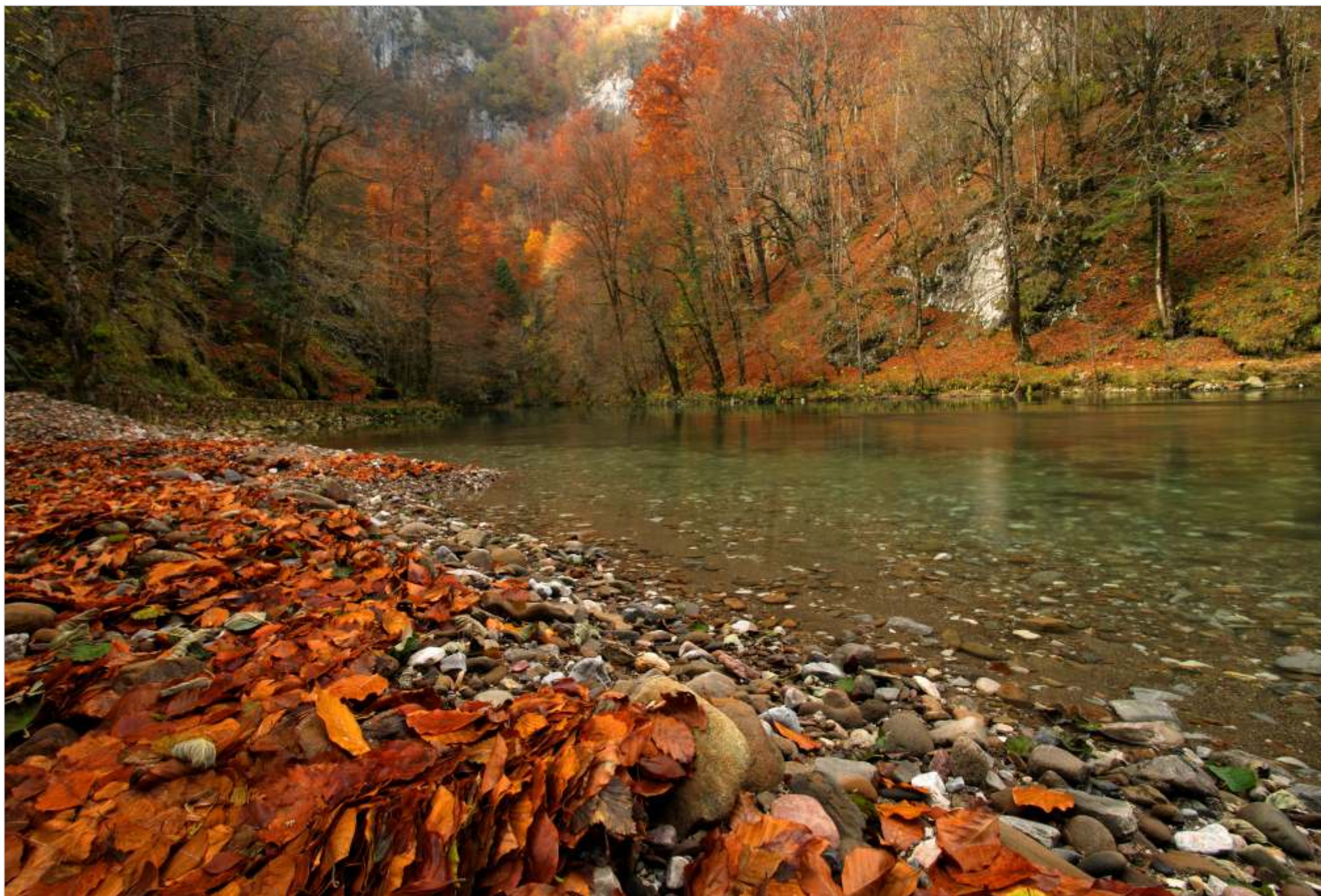

Čaplja na Dunavcu

KUPA

Kupa je izvrstan primjer raznolikosti hrvatskih rijeka jer izvire u Gorskom kotaru svega 15-tak kilometara zračne linije od Jadranskog mora, a čije vode teku prema nekoliko tisuća kilometara udaljenom Crnom moru. Duž svog relativno kratkog toka, Kupa ima obilježja i planinske brzice i rijeka srednjeg toka i tipično spore nizinske rijeke.

KUPA

Izvor Kupe u jesen

Izvor Kupe

Kupa se rađa unutar granica Nacionalnog parka Risnjak. Zbog vrela i gornjeg toka Kupe, na sjeveru je park i proširen 1997. godine za uski pojas doline rijeke do utoka Čabranke. Kupa izvire podno sto metara visoke litice Kupičkog vrha. Samo vrelo čini predivno tirkizno-plavo jezerce na 313 metara nad morem, dužine 200 i u prosjeku širine oko 30 metara. Odrastavši u gradskom okruženju, većina ljudi pojednostavljeno doživljava izvore kao otvore u stijeni ili mlaz tekućine iz stijene koja šprica sve naokolo. Kod jezerskih se izvora, međutim, podzemna voda temeljnica slijeva u duboku depresiju, bolje rečeno podzemni prostor i puni ju. Voda, zatim izlazi na površinu kao jezerce te pomalo teče iz njega pod stalnim pritiskom nove vode iz izvora kao mirni potok ili rječica. Iz vrela istječe 1200 litara vode u sekundi. Izvor je vezan za rasjed i dodir propusnih i nepropusnih stijena, a voda izbija iz dvaju vertikalnih kanala dubine barem 154 metra. Dubinu je odredio talijanski ronilac Luigi Casati u kolovozu 2008. godine dosegnuvši dubinu od 154 metara, a po njegovim riječima to vjerojatno i nije konačna dubina. Izvor Kupe stoga je hidrogeološka specifičnost tog područja i Nacionalnog parka Risnjak.

Na stotinjak metara od izvora Kupa prima, s desne strane, povremeni bujični potok Krašićevicu i nešto nizvodno, s lijeve strane, Sušicu. Kupa potom teče šumskim krajolikom poskakujući na plitkom kamenitom dnu. Brzaci se izmjenjuju s tek nešto

mirnijim dijelovima u sjeni visokog drveća. Sve odiše svježinom i zelenilom, čak i kameno korito često prekrivaju mahovine i alge. Rijeka pomalo skreće prema sjeveroistoku, a onda prema sjeveru.

Izuzetno bistra voda čak i ljeti

KUPA

Brod na Kupi – dolina leptira

Kupa se nakon izvora i planinskog dijela pomalo smiruje pa teče širokim i dubokim kanjonom. Uskoro prima Čabranku te izlazi iz Nacionalnog parka Risnjak, a ujedno postaje i granica sa Slovenijom. Rijeka ima sada manji pad, ali svejedno u jesen ili proljeće poslije jačih kiša može biti vrlo divlja. Na brzacima tada poskakuju rafting čamci. U ostatku godine Kupa je idealna za veslanje kanuima i kajacima. Tada se može na miru diviti dubokoj zelenoj kupskoj dolini ili samoj rijeci. Dno je predivno, šljunčano.

Najljepše pejzaže tvori rijeka na proširenjima riječnih dolina. Odijeljena od rijeke pitomim livadama, stisnula su se slikovita sela Turke, Gašparci i Kuželji, uživajući u dolini rijeke znatno blaže zime nego goranska naselja viših nadmorskih visina. Monotoniju veslanja povremeno prekidaju slapovi. Iako djeluju prirodni, ustvari ih je stvorio čovjek za potrebe brojnih vodenica, bilo mlinova ili pilana. Posebnu draž daju livade s obiju strana rijeke. One nisu samo estetski doživljaj, već i pravi mali zoološki vrt za leptire. Zbog velikog broja

vrsta ovih šarenih kukaca, gornji tok Kupe prozvan je Dolinom leptira. Samo na izvorišnom području obitava osam od ukupno 11 ugroženih vrsta leptira u cijelom parku. Dolina Kupe i zapadne padine brda Dimovac iznad Hrvatskog, osobito su značajna nalazišta za leptire s čak 69 vrsta.

Kupa i njeni pritoci, posebno Kupica, izazov su za sportske ribolovce kojima krv proključa samo na pogled na ovakav očuvani krajolik te ribe u vodi. Kupu i njezine pritoke, na radost ribolovaca, ali i svih ljubitelja prirode, nastanjuju salmonidne vrste poput potočne pastreve, lipljana i mladice.

Središte hrvatskog dijela gornje Kupe je Brod na Kupi. Iako malo mjesto s niti 200 stanovnika, vrvi sadržajima, ali i kulturno-povijesnim naslijeđem poput impresivnog starog kaštela Zrinski koji dominira središtem mjesta ili starog židovskog groblja.

Rafting na brzacima izvanredna je zabava na Kupi

KUPA

Severin i Klanac

Stara magistralna cesta Zagreb-Rijeka kod Severina gotovo dodiruje rijeku Kupu. Cesta, doduše putuje povrh riječne doline i potrebno je spustiti se automobilom makadamskom cestom. Kupa je ovdje u širokoj dolini gdje pomalo vijuga po hrvatsko-slovenskoj granici. Padine su pod gustom šumom koja je ujedno zaštita od erozije i poplava. Na dnu šušte i žustro teče rijeka, poskakujući preko većih stijena. Pravi su slapovi na barijerama, a preko voda šušte i pjeni se. Kupa nije duboka rijeka, a kameno i šljunčano dno uvijek se vidi kroz bistru vodu, izuzev kada je poslije kiša ili topljenja snijega prava bujica. Ljeti ostaju mali šljunčani sprudovi. Ima i otočića, pravih malih džungli. Život buja oko rijeke, na stotine vretenaca zuji okolo, lovi i pari se. Podust, mrena, klen, plotica, mladica, iz gornjeg toka i potočna i kalifornijska pastrva, lipljan i ostala riba, skriva se ili jurca u vodi, u dubini ili između kamenja. Stoga je to raj za ribiče.

Ljeti je voda dovoljno topla da se može kupati, a tome svjedoče i mnogobrojni gosti, prije svega Slovenci. Svojim niskim i dubokim profilom, dolina Kupe topli je klin u inače hladnom Gorskom kotaru. U mjestu Klanac dolazi se do jednog od najljepših kupališta na našim rijekama. Slap se ispriječio između lijeve i desne obale, a po otocima i sprudovima su kupači. Sa slovenske strane je i manji kamp te obnovljeni mlin. Osim kupanja, idealna je za kanu ture s mnogim mjestima za odmor i istraživanje.

Na liticama rijeke Kupe u Severinu se smjestio Dvorac Zrinsko-Frankopanski, danas na žalost u derutnom izdanju. Gleda na dolinu rijeke Kupe, mjesto Riblje te susjednu Sloveniju. U unutrašnjem dvorištu dvorca hodnici su s arkadama, a na vanjskim uglovima cilindrične kule. Rešetke su na prozorima baroknog oblika. Dvorac datira iz 15 stoljeća, ali je 1800. godine preuređen i današnjeg je izgleda. Okružuje ga stoljetni park s Kapelom sv. Florijana proglašen spomenikom prirode.

Čamac na Kupi

KUPA

Kupanje na velikom slapu i otoku na granici Hrvatske i Slovenije

Ozalj

Nakon dugog puta kroz dolinu, Kupa se, napuštajući slovensku granicu, počinje sve više otvarati. Dolina je sve šira, a brda niža. Pomalo prelazi u nizinu, iako još uvijek žubori na brzacima.

Tako stiže do grada Ozlja gdje se Kupa širi u malo akumulacijsko jezero. Ovo je akumulacija hidroelektrane „Munjara“ – za sada, srećom, jedine hidroelektrane na Kupi i svakako jedne od najstarijih u nas. Godine 1908. grad Karlovac je prvi put u svojoj povijesti obasjan električnom energijom upravo iz „Munjare“. Izgrađena je na prirodnom slapu rijeke i nimalo ne remeti daljnji tok Kupe. Dapače, s vremenom je zbog zanimljive arhitekture kojom se uklopila u stari grad postala zaštitnim znakom Ozlja.

No, grad je još poznatiji po staroj zrinsko-frankopanskoj utvrdi Stari grad.

Izrastao je na vapnenačkoj stijeni, direktno nad smaragdnom Kupom, danas simbolom i srcem ovog gradića. Prvi povijesni zapisi o gradu potječu iz 1244. godine, a kao vlasnici smjenjuju se najmoćnije feudalne obitelji poput Frankopana i Zrinskih. U 17. stoljeću Ozalj doživljava svoje najsajnije razdoblje postavši neslužbenom hrvatskom prijestolnicom – u njemu stoluje ban Petar Zrinski, a u kulturnom životu "vlada" ozaljski književno-jezični krug. Tragičnim smaknućem bana Petra Zrinskog i grofa Frana Krste Frankopana 1671. godine, nasilno je prekinut procvat grada.

U 18. stoljeću temeljito ga pregrađuju novi vlasnici, Perlas i Batthyani, koji će mu dati današnji barokni izgled.

Danas je Ozalj lijepo izletište gdje se spajaju prirodna i kulturna baština.

Zrinsko-Frankopanska utvrda Stari grad

KUPA

Karlovac

Kupa je najveća od četiri rijeke (tu su još Mrežnica, Dobra i Korana) koje se u Karlovcu spajaju tako idilično. Konačno, Kupa odvodi sve te vode dalje prema Sisku. Poznata je scena starog grada Dubovca s mosta preko Kupe gdje se stare zgrade kao u malom kanjonu uzdižu nad rijekom. Karlovčani se bude uz obale rijeke i provode dobar dio života na rijekama. Parkirani čamci na obalama također odaju veliku povezanost Karlovčana sa svojom rijekom. Građani se doduše kupaju više na Korani (u Rakovcu) koja je bistrija, a plaža uređenija.

Karlovac je na prijelazu iz krškog u nizinski tok gdje blatnjave obale zamjenjuju kamen, a meandri i mirni tok, brzace. Čamci s motorima postaju česta slika u odlasku ili dolasku s ribolova. Već u samom gradu su česte patke, čaplje i ostale životinje, dah prirode u visoko urbaniziranom krajoliku. Kod Mahičnog u Kupu se ulijeva Dobra pa će te dvije vode zajedno poteći prema gradu, dok će Koranu ojačanu Mrežnicom Kupa primiti tek na izlazu iz grada kod Vodostaja. Na ušću Korane u Kupu još uvijek se može vidjeti plovni bager kako vadi šljunak iz korita rijeke i mala motorna teglenica kojom se po rijeci transportira šljunak.

Kupa u Karlovcu

KUPA

Pokupsko

Iza Karlovca Kupa postaje prava nizinska rijeka. Spora je i veslači trebaju dobro zapeti veslima da bi se kretali. Ponekad se nakon pola sata veslanja veslači vraćaju gotovo do iste lokacije gdje su bili ranije – veslaući od jednog do drugog kraja kružnog meandra. Rijeka se značajno proširila nesputana više toliko brdima. Čaplje, patke i ostale ptice vodarice i močvarice sve su češća slika na rijeci.

Ipak, iza prvog reda vrba i ostalog drveća naziru se polja. Naselja su također blizu, odmah uz obale rijeke. Jedno od njih je Pokupsko do kojeg se Kupa probija između ogranaka Vukomeričkih gorica sa sjevera i Banijskih gorskih ogranaka sa juga. Do Pokupskog je lako doći sa svih strana zahvaljujući cestama te mostu preko rijeke. Ondje Kupa u srednjem toku stvara jedan od najljepših bisera prirode ovoga područja. Kupalište u ljetnim danima puno je kupaca koji traže osvježenje u još uvijek hladnoj Kupi okruženoj čarobnim zelenilom. Ribolovci su također na svojem uživajući u blagodati čiste rijeke i još očuvanog staništa. Dakako da rijeka pruža prilike i ostalim rekreativcima, prije svega veslačima.

Siva čaplja odmara na stablu pored Kupe

KUPA

Posljednjim kilometrima svojega toka Kupa teče naplavnoj ravnici prema Savi. U Sisku ta najduža hrvatska rijeka konačno završava svoje daleko, živopisno putovanje. Kupa u Sisku mnogo je više od samo rijeke. Ljeti je voda topla pa se Sišćani sjate na poznatom kupalištu. Voda zna biti jedva do koljena. Zimi je, pak, Kupa u samom urbanom središtu grada, čak i zimovalište desetcima ptica, osobito patkama, čapljama i ostalim močvaricama. Šetnica uz Kupu dovodi ljude bilo u šetnju, bicikliranje, na okrjepu kavom i drugim pićem, čak i objed. Nerijetki će u mutne vode baciti u udicu. Dio obale pretvoren je u riječnu luku, izvan dosega građana.

Stari most posebna je atrakcija Kupe i Siska. Jedan je od šest sisačkih mostova, a mnogi ga smatraju i najljepšim hrvatskim mostom. Ističe se izdaleka svojim lukovima i ciglenom bojom. Još je jedna kulturna znamenitost Kupe u Sisku – Utvrda Stari grad, mjesto poznate sisačke bitke iz 1593. godine. U samoj je blizini i rijeka Sava u koju se Kupa konačno ulijeva i završava dugi put.

Kupa izvire na svega 15-ak kilometara zračne linije od Jadranskog mora, a ipak njene vode teku prema 1200 kilometara udaljenom Crnom moru.

KUPA

Razotkrivene tajne naših rijeka MURA • DRAVA • DUNAV • KUPA

 TRANSFORMACIJA
NOVI PRISTUP UPRAVLJANJU ZAŠTIĆENIM I NATURA 2000 PODRUČJIMA

Ovaj projekt financira Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

PRAMOS